
Н.В. Коваль

мол. наук. співроб. Сектору суспільних наук
науково-організаційного відділу Президії НАН України,
мол. наук. співроб. Видавничого дому "Академперіодика" НАН України
e-mail: koval@nas.gov.ua

ВІДПОВІДНІСТЬ АКАДЕМІЧНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ВИМОГАМ МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗ ДАНИХ (на прикладі видань, співзасновниками яких є установи Відділення економіки НАН України)

<https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.337.079>

Висвітлено основні вимоги міжнародних наукометричних баз даних *Scopus* та *Web of Science Core Collection*. Проаналізовано відповідність цим вимогам періодичних видань, співзасновниками яких є установи Відділення економіки Національної академії наук України.

Ключові слова: наукове періодичне видання, міжнародні видавничі стандарти, наукометричні бази даних *Scopus* та *Web of Science*.

Вступ. Наукові видання як якісний фільтр інформації завжди були і будуть важливим джерелом наукової інформації. На сьогоднішній день усе більша увага приділяється публікаціям результатів наукових досліджень у наукових виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах даних, зокрема *Web of Sciences Core Collection (WoS CC)* компанії *Clarivate Analytics* (до 2016 року компанії *Thomson Reuters*, США) та *Scopus* видавничої компанії *Elsevier* (Нідерланди). Це дві міжнародні інформаційні системи, які за тематичним наповненням належать до мультидисциплінарних і охоплюють майже всі галузі знань. Крім того, у системах є аналітичні інструменти для аналізування якості наукової діяльності наукових установ, університетів, колективів, періодичних видань і окремих учених на основі детального та глибокого аналізу бібліометричних показників. Ці показники є достатньо потужним інформаційним інструментом, їх викорис-

товують для визначення тенденцій розвитку конкретної наукової галузі на рівні країни (або організації) у порівнянні з розвитком цієї наукової галузі у світі, взаємодії між галузями знань, впливу фундаментальних і прикладних досліджень на розвиток наукоємних технологій, оцінки міжнародного співробітництва, тенденцій розвитку світової науки та її прогнозування.

На сьогодні у міжнародних наукометричних базах даних представлена незначна частка вітчизняних наукових журналів.

Загалом журналів і збірників, що видаються НАН України та її установами налічується 344 найменування. За даними фахівців, до згаданих баз даних входять: до *Scopus* — 53 вітчизняних видання, з них 32 академічних, до *WoS CC* (чотири традиційні тематичні індекси та започаткований 2015 р. індекс *ESCI*) — 88 вітчизняних, з них 26 академічних. І переважно це видання фізико-технічних і природничих наук. Зважаючи на те, що предмет наукового дослідження у галузі суспільних та гуманітарних наук має, як правило, локальне, а не глобальне значення і важливими є регіональні дослідження, зорієнтовані на вузче коло дослідників (національна або регіональна економіка, національне право, соціологія, мовознавство тощо), наукові періодичні видання суспільно-гуманітарного напрямку представлені значно гірше.

Але варто зауважити, що навіть коли наукове видання має своїх читачів за межами країни, де видається, для включення до міжнародних наукометричних баз даних воно має відповідати певним критеріям оцінки для відбору журналу. Ці критерії в цілому відповідають міжнародним видавничим стандартам наукової періодики.

Метою дослідження є перевірка відповідності наукових періодичних видань, співзасновниками яких є наукові установи Відділення економіки НАН України (ВЕ НАН України), вимогам міжнародних наукометричних баз даних *Scopus* і *WoS CC*.

Необхідною умовою для проведення оцінки є наявність у видання власного веб-сайта, не прив'язаного до сайта видавця, який повинен регулярно оновлюватися, містити інформацію, що повністю розкриває зміст видання, мати англomовну версію сторінок, надавати доступ до архіву видання з обов'язковим наданням анотації та всіх необхідних даних для публікації.

Зважаючи на це, аналіз здійснено виключно на основі інформації, що представлена на веб-сайтах видань. Близько 10 % наукових періодичних видань, співзасновниками яких є наукові установи ВЕ НАН України (переважна більшість яких — збірники наукових праць) не вдалося опрацювати з таких причин:

- відсутній власний веб-сайт, інформація про видання надається на сторінках інститутів засновників;
- власні веб-сайти знаходяться на стадії розроблення.

Зупинимось детальніше на базових вимогах та обов'язкових елементах структури веб-сайта наукового періодичного видання як критеріях оцінки відбору.

1. Англomовна версія сторінок. Провідні міжнародні бази даних найохочіше включають видання, які видаються англійською мовою, проте не відхиляють іншомовних видань. Але потрібно враховувати, що експертизу виконують англomовні експерти й інформація призначена переважно для англomовного користувача, відповідно інформація про публікації та про саме видання повинна мати якісний переклад англійською.

2. Наявність *ISSN (International Standard Serial Number)*. Це міжнародний стандартний серійний номер, який дає змогу ідентифікувати періодичне видання незалежно від того, де і якою мовою воно видано, друковане чи електронне. Необхідно акцентувати увагу на тому, що для різних версій видання (друковане, веб-сайт, компакт-диск) потрібні різні номери *ISSN*, навіть якщо назви у цих видань однакові. Здійснює реєстрацію видання в міжнародному реєстрі даних та присвоєння *ISSN* Міжнародний центр періодичних видань, розташований у Парижі. Після реєстрації видання та присвоєння йому номера *ISSN* Міжнародний центр надсилає повідомлення, в якому вказує: безпосередньо номер *ISSN*; назву журналу, транслітеровану з кирилических літер у латинські з використанням міжнародного стандарту; скорочену назву журналу. Усі ці дані ідентифікуються з наданим номером і, відповідно, із самим виданням, тому обов'язкові для використання. Зокрема,

- номер *ISSN* потрібно вказувати на обкладинці видання, в колонтитулі статті, на головній сторінці та усіх сторінках веб-сайта видання;

- скорочену назву журналу потрібно вказувати в колонтитулі статті, на сторінці з метаданими про статтю на сайті. Правильна скорочена назва журналу в єдиному варіанті рекомендується для використання у разі оформлення посилання на публікацію з даного видання. Алгоритм складання посилання — правильна скорочена назва, рік опублікування, номер тому (якщо є), номер випуску у дужках (якщо є), номер сторінки (або сторінковий інтервал), *DOI*. Наприклад, журнал Економіка промисловості — *Ekon. promisl., 2017, 71(1): 51-64, doi: <https://doi.org/10/15407/econindustry2017.01.051>*.

3. Наявність *DOI (The Digital Object Identifier)*. На відміну від попереднього ідентифікатора *ISSN*, який визначає періодичне видання як серійну одиницю, *DOI* ідентифікує наукову публікацію і може бути присвоєний будь-якому об'єкту, який доступний у мережі Інтернет (номер (том, випуск) періодичного видання, окрема стаття, наукова монографія, доповідь, звіт, окремих розділ чи інша структурна частина). *DOI* працює як вбудоване посилання, яке чітко вказує розташування публікації в мережі Інтернет, є ustalеним і не залежить від зміни видавця, назви видання чи хостингу. Реєстрація індексу *DOI* відбувається на веб-сайті Агентства *CrossRef*, яке здійснює управління та веде регулярно оновлювальну інформаційну базу даних. Отримати цифрові ідентифікатори *DOI* в Україні можна, наприклад, у резидента *CrossRef* — Передплатного агентства "Укрінформнаука" [1].

3. Інформація про склад редакційної колегії, рецензентів. Географічна неоднорідність складу редакційної колегії вказує на міжнародний фокус

періодичного видання. Тому потрібно надавати повну інформацію щодо її членів — прізвище, ім'я, по батькові, країна, місце роботи, контактні дані (e-mail, авторський профіль науковця *ORCID*, *ResearcherID*).

4. Доступ до архіву видання (глибиною мінімум три роки) з обов'язковим наданням метаданих публікації (назва публікації, інформація про автора, місце виконання дослідження (тобто місце роботи автора), анотації, ключові слова, список використаних джерел) як мовою видання, так і в перекладі англійською. Кожне поле метаданих статей одночасно є пошуковим критерієм для роботи з базами даних (за темою, автором, ключовими словами, роками публікацій, країною, установою, де виконано дослідження, за назвою журналу тощо), тому коректно надана авторами інформація дає можливість збільшити кількість цитувань на публікації наукових досліджень вітчизняних учених у міжнародних базах даних.

Окремо потрібно зупинитися на вимогах щодо наведення транслітерованих списків літератури. Редакції наукових видань повинні дотримуватися принципів оформлення посилань, прийнятих у певній галузі науки відповідно до одного з міжнародних стандартів. Про це обов'язково має бути вказано у вимогах для авторів щодо оформлення списків використаних джерел. Редакції мусять дбати про перевірку списків літератури, але надання достовірної інформації є першочерговим обов'язком автора.

Опрацювання електронних версій періодичних видань установ ВЕ НАН України виявило такі результати.

Незважаючи на те, що всі опрацьовані видання надають метадані публікацій англійською, 20 % не мають повноцінної англійської версії, викладеної на сайті видання. Зокрема, відсутній переклад інформації, необхідної для отримання загального уявлення про видання.

Досить часто на веб-сайті видання не зазначають (а деякі не мають взагалі) *ISSN* для електронної версії видання. Майже 60 % не вказують на сайті видання або неправильно вказують офіційне скорочення назви журналу, отримане під час реєстрації *ISSN*. Це призводить до того, що під час оформлення посилань на публікації даного видання назву часто зазначають не коректно. У свою чергу некоректна інформація буде проіндексована і внесена до бази даних, і чим більше варіантів назви періодичного видання, тим нижчий рівень цитування воно має. Адже у базі даних ці записи будуть відображені як різні періодичні видання.

26 % видань долучились до системи користування цифровими ідентифікаторами *DOI*.

68 % видань мають у складі редакційної колегії іноземних фахівців і надають на веб-сайті повну інформацію про склад редакційної колегії, де вказано країну, установу, контактні дані. Але у 12 % відсутня детальна інформація про головного редактора, редакційну колегію, редакційну раду, відповідального секретаря редакції.

Перевірені списки літератури є важливим чинником у підрахунку наукометричних показників, зокрема, вони відображають статистику цитувань

українських учених. У 63 % опрацьованих видань у правилах для авторів наведено вимоги щодо оформлення списків літератури відповідно до одного з міжнародних стандартів. Ще 10 % редакцій самостійно опрацьовують і транслітерують списки літератури, про що є відповідна інформація на сайті.

Яким би цікавим і наповненим не було видання, читачі, які працюють із базами даних, мають його там знайти. Тому це видання як мінімум повинно бути представлено у цих базах даних. Майже всі видання входять до вітчизняних агрегаторів наукової інформації, таких як "Джерело", "Наукова періодика України", переважна більшість із них присутня у реферативних базах даних: *Ulrich's Periodicals Directory*, Російський індекс наукового цитування, *Index Copernicus*, *Google Scholar*. Понад 25 % інших присутня в інших спеціалізованих базах даних — *CrossRef*, *IBSS: International Bibliography of the Social Sciences*, *ERIH PLUS — European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences*.

89 % видань надають доступ до структурованого по роках архіву на своєму сайті, середня глибина архівів становить сім років. Але більшість видань надає зміст номера та перехід постатейно на повнотекстову версію статті у форматі *pdf*. Також у деяких видань інформація про авторів наводиться окремим блоком, що теж ускладнює процес автоматичної обробки. Ідентифікація авторів та організацій, де виконані дослідження (місце роботи авторів), у нашому випадку, стає одним із найскладніших процесів. Використання автоматизації у процесі обробки даних дає змогу уникнути помилок, що з'являються під час "ручної виборки", але за умови, що інформація внесена повністю та коректно [2]. Саме тому метадані кожної публікації мають йти одним блоком. Кожна публікація повинна мати на веб-сайті свою окрему сторінку, на якій необхідно вказати її метадані — назва публікації, інформація про авторів, скорочена назва видання відповідно до наданого *ISSN*, номер опублікування, том (випуск), сторінковий інтервал (або номер) публікації.

Висновки. Проведений аналіз показав, що майже 30 % наукових періодичних видань, співзасновниками яких є установи Відділення економіки НАН України, мають актуально наповнюваний веб-ресурс, побудований згідно з міжнародними вимогами, і відповідають вимогам міжнародних наукометричних баз даних *Web of Sciences Core Collection* і *Scopus*.

Виявлені під час опрацювання типові помилки дають змогу сформулювати такі **загальні рекомендації**. Редакціям опрацьованих наукових періодичних видань потрібно:

- вказувати правильну скорочену назву видання відповідно до отриманого *ISSN* і рекомендувати її для оформлення посилань на публікації з даного видання;
- запровадити систему цифрових ідентифікаторів *DOI*;
- зробити англomовні версії своїх сайтів, зокрема якісно перекласти інформацію, необхідну для отримання загального уявлення про видання;
- слідкувати за своєчасним наповненням веб-сайта актуальною інформацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Яцків Т.М. Цифрові ідентифікатори DOI (The Digital Object Identifier) для наукових публікацій: принцип роботи та можливості бази даних агентства CrossRef. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 13. К. : Академперіодика, 2016. С. 73—79. doi: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.321.073>
2. Діденко Ю.В., Радченко А.І., Коваль Н.В. Інформаційна система Web of Sciences: дзеркало чи інструмент? *Наука та інновації*. 2016. **12**, № 6. С. 69—74. doi: <http://doi.org/10.15407/scin12.06.075>.

REFERENCES

1. Yatskiv, T.M. The digital object identifier (DOI) for publications: the principles and opportunities of the Crossref Agency database' work. *Science of Ukraine in the Global Information Space*, 2016, 13: 73—79. doi: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.321.073> [in Ukrainian].
2. Didenko, Yu.V., Radchenko, A.I., Koval, N.V. Information System Web of Sciences: Mirror or Tool? *Nauka innov.* 2016, 12(6): 75—84. doi: <http://doi.org/10.15407/scin12.06.075> [in Ukrainian].

N.V. Koval

Junior Research Fellow

of the Sector of Social Sciences, Presidium of the NAS of Ukraine,

Junior Research Fellow

of the Publishing House "Akademperiodyka" of the NAS of Ukraine

CONFORMITY OF ACADEMIC PERIODICALS TO THE REQUIREMENTS OF INTERNATIONAL SCIENTOMETRIC DATABASES

(on the example of publications co-founded by the Department of Economics of NAS of Ukraine)

The main requirements of Scopus and Web of Science international scientometric databases are highlighted. The compliance with these requirements of periodicals co-founded by the Department of Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine is analyzed.

Keywords: scientific periodical, international publishing standards, scientific databases Scopus and Web of Science.